

Gargouille

Jerkić, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Arts Academy / Sveučilište u Splitu, Umjetnička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:175:535396>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Arts Academy](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
UMJETNIČKA AKADEMIJA**

MATEA JERKIĆ

GARGOUILLE

DIPLOMSKI / MAGISTARSKI RAD

SPLIT, 2018.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
UMJETNIČKA AKADEMIJA
ODJEL ZA LIKOVNE UMJETNOSTI

GARGOUILLE

DIPLOMSKI / MAGISTARSKI RAD

NAZIV ODSJEKA: odsjek za likovne umjetnosti

NAZIV STUDIJA: Likovna kultura i likovna umjetnost

PREDMET: Praktični diplomski rad

MENTOR: doc. Gloria Oreb

STUDENT: Matea Jerkić

KOMENTORI: /

SPLIT, srpanj, 2018.

Odabir motiva za praktični diplomski rad proizlazi iz vlastite znatiželje prema životinjama, mitskim bićima. Tako tijekom studija, u kolegiju *Umjetnost zrelog i kasnog srednjeg vijeka*, gdje smo se upoznali s razdobljem Gotike, interes su mi okupirale skulpture u obliku mitskih bića, ljudi i ostalih legendarnih zvijeri. Te, tako rečeno, zvijeri su postavljene na sakralnim građevinama, na krovovima crkava ili kontraforom sustavu kao dio cijele konstrukcije. Čak su i čest element fontana.

Ulazeći u dublje istraživanje, nazivi ovih bića su različiti ali hrvatski prijevod francuske riječi bi bio *Vodoriga*¹, odlično prevedena iz originalnog jezika. Inače na francuskom *gargouille*, izvorno grlo, lat. *gurgulio*, *gula*, i ostale slične riječi dobivene iz gar, gutati, zvuk vode u ustima; tal. *doccione*; njem. *Ausguss*, *Wasserspeier*. Riječ *gargula* točnije onomatopejski opisuje zvuk grgljanja vode.

Mnogo je podijeljenih mišljenja oko značenja vodorige i himere. Naime, naziv himera se odnosi iz grčkog jezika na kozu, premda je u likovnom smislu himera spoj lavlje glave (s prednje strane), zmiје (kao rep) i jarca (u sredini). I općenito se za naziv himera podrazumijevaju izrazi izmišljotina, iluzija, varka.

Koje je njihova uloga i zašto su nastale? Spomenula sam da su specifične za gotičku arhitekturu gdje cijeloj sakralnoj građevini daju zastrašujući dojam, ali ove kamene monstruoze skulpture koje strše sa svetih građevina imaju svoju funkciju. Naime, svaka od njih ima otvorena usta, jer služe kao odvod kiše s krova kako se voda ne bi nagomilala i uništila ili čak srušila krov. Neke imaju duži, a neke kraći vrat, ali sve je to razlog koliko daleko trebaju vodu "baciti" iz svojih "ralja". Vodorige su poznate i kao bića koja su po danu skamenjena, a po noći ožive.

Simbolika vodoriga je za laike jednostavna, a pritom mislimo samo na njihovu funkciju. Ako bi gledali dublju simboliku imali bi što za reći. Jednostavno objašnjenje uloge ovih skulptura vezanih za arhitekturu jest ta da one štite vjernike okupljene u crkvi od vanjskih sila zla, nikada ne spavaju i utiru srah u kosti onih koji ulaze u crkvu i tako bivaju opomena vjernicima.

Postoje i legende o čuvarima noći, no simboliku mitskih bića vjerojatno stvorila su pučka vjerovanja. Jedna takva predaja o postanku vodoriga potječe još iz 7. stoljeća, kada je biskup Rouena, sv. Roman, pobijedio čudovište slično zmaju pod imenom *Gargouille*, koje je

¹ <https://www.bitno.net/kultura/likovna-umjetnost/dvanaest-pojmova-iz-crkvene-arhitekture-koje-bi-svaki-katolik-trebao-znati/> (preuzeto 6. srpnja 2018.)

napadalo njegove posjede oko Rouena. Pokorio ga je raspelom tako što ga je prikačio na njega, a potom je stvorenje izgorjelo – poput demona prikazanih u filmu koji izgore pri samom dodiru s bilo kojom svetom (s)tvori. Ali kako je zmajeva glava bila otporna na vatru, nju je sačuvao i postavio na novoizgrađenu katedralu zbog zastrašivanja zlih duhova i zaštitu klera. Zbog tog čina, u spomen na sv. Romana, nadbiskup iz Rouena je dobio pravo i mogućnost pomilovanja zatvorenika na dan njihova sveca i zaštitnika grada.² Priča je zanimljiva no nažalost teško da je istinita. Da vodorige nisu osmišljene u vrijeme gotike, potvrđuju brojni nalazi iz drevnog Egipta, koje imaju dosta sličnosti sa ovima iz gotike. Sačuvan je međutim izvorni kameni oluk – sima, kojeg ukrašavaju brojne vodorige u obliku lavljih protoma^{3, 4}. Slični simboli su pronađeni i u Grčkoj i ostatku svijeta, pa čak i negdje gdje kiša nije učestala. Grotesknost ovih likova možda samo predstavlja razne demone iz hijerarhije tog duhovnog platoa i na taj način unutrašnjost crkve je prezentirana kao čista svetinja dok vanjski dio i sve van crkve predstavlja proklete duše i ono zabranjeno.

Zanimljiva su i tumačenja da bi vodorige zapravo bile ekspresije starih i zabranjenih tradicija, pošto se u Egiptu i Grčkoj najčešće nalaze simboli animizma i šamanizma – koji nisu specifični za mitološke obrasce civilizacija koje su ih postavile. U kršćanskoj Europi samo je njihovo postavljanje izazvalo velike prijepore. Tako je sveti Bernard već u 12. stoljeću kritizirao arhitekte da ‘ne postoji logika iza postavljanja čudovišta, zmija i zvijeri’ na pročelja svetih hramova i crkvi. Posebno su crkvene oce smetali zmajevi koje su poistovjećivali s Luciferom. Smatrali su da je vrag našao utočište u crkvi i da je ovo djelo onih koji crkvu žele uništiti. Hajka je išla sve do križara, templara i mitskih graditelja gotičkih katedrala.⁵

Postoje naravno i svjedočanstva da sve nije samo simboličkog karaktera. Pojedini autori ukazuju na sličnost u prikazima vodoriga i određenih demona iz srednjovjekovnih grimorija. Ukoliko obratimo pozornost na te zapanjujuće sličnosti zbilja možemo posumnjati kako su autori i arhitekti crkvi istu štitili od demona upravo demonima. Omiljeni prikazi ovih krilatih i *demonolikih* bića su oni s glavama lava, psa, vuka, orla, zmije, koze, majmuna ili pak himera (mutanata).⁶

² <http://www.zarez.hr/clanci/ja-frankenstein-i-vodoriga> (preuzeto 6.srpnja 2018.)

³ prema grčkoj riječi „protome“, što znači njuška, bista

⁴ https://hr.wikipedia.org/wiki/Portunov_hram (preuzeto 6.srpnja 2018.)

⁵ <https://www.dnevno.hr/planet-x/znate-li-sto-su-vodorige-zasto-vatikan-demonima-cuva-crkve-diljem-europe-1155777/> (preuzeto 6. srpnja 2018.)

⁶ <http://www.nexus-svjetlost.com/vijesti/misterije/item/293-vodorige-sto-su-zapravo-legendarne-statue-na-gotickim-crkvama> (preuzeto 6. srpnja 2018.)

Sl.1. Rimska voriga ukrašena lavljom protomom, Omiš, Gradski muzej⁷

Prikazivani su na više načina, uglavnom kao kombinacija životinja i ljudi od kojih su mnoge više humoristične nego zastrašujuće. No danas više služe kao ukras, a sve manje kao sredstvo zastrašivanja djece. Ovakvi ukrasi znali su i otpadati i nanositi štetu ljudima i okolnim kućama i zgradama pa od 1724. godine London uvodi zakonsku mjeru da se na sve sljedeće novogradnje stavljaju obični vodoravni žljebovi bez ikakvih ukrasa koji bi mogli predstavljati opasnost. Osim što i danas nanose štetu zbog neočuvanosti i nedostatka financija za njihovo održavanje, u Italiji pronalazimo primjer vodoriga koji služe kao sredstvo u humanitarne svrhe. Milanska katedrala je 2012. godine ponudila na posudbu oko 135 vodoriga kako bi skupila novce koji im trebaju za čišćenje vanjskog pročelja katedrale.

Primarna upotreba vodoriga je tipična ilustracija zlo kroz oblik ovakvog "čudovišta". U 12. stoljeću, prije uporabe vodoriga kao odvoda kišnice, St. Bernard iz Clairvauxa je bio poznat po tome što se zalagao protiv vodoriga urezanih na zidu svoga samostana.

U jednome se možemo složiti, sama mističnost i konstitucija tijela vodoriga ulijeva strahopoštovanje građanima i općenito ljudima koji se kreću oko građevina gdje su postavljene. Apsurd ovakvih tako rečeno izmišljenih skulptura se očituje u postavu njih samih na katedralama, što se na neki način krši sa vjerom, koja se temelji na stvarnim ličnostima poput mučenika, svećenika i svetaca.

⁷ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Protoma> (preuzeto 6. srpnja 2018.)

U mom radu su dominantne vodorige glavni element cijeloga platna. Radi se od četiri zasebna platna, različitih dimenzija i kompozicija. Proučavajući vodorige poglavito na katedrali Notre Dame u Parizu, skiciram ih u detalje i tako skupljam materijal. Nakon desetak nacrtanih čudnovatih bića prebacujem ih zasebno na platno, uzimajući u obzir da se na jednom platnu nalaze po dvije vodorige. Nakon skicirane vodorige, u lazurnim nanosima akrilnih boja, tamnijih tonova, ističem njihovu građu, mišiće, to jest anatomiju. Pozadina je tamna, crna do neke granice gdje se zapravo gubi u čistini platna. Unutar iskapanih boja ili detaljno naslikanih dijelova ovih mističnih čudovišta se naziru skice, nacrtane flomasterom debljine 0.1 i 0.2, kako bih naglasila povezanost sa arhitekturom, jer kroz povijest jedno ne ide bez drugoga. Lazurno kapanje vode iz svake *gargule* simbolizira njihovu glavnu funkciju, a to je odvod kišnice sa krovova katedrala. Ovisno o svakom segmentu rada korišten je drugi element arhitekture, tako se negdje pojavljuju prozori, bifore i trifore, rozete, negdje portali ili čak kontraforni sustav.

Sl.2. vodorige katedrale Notre Dame, Pariz

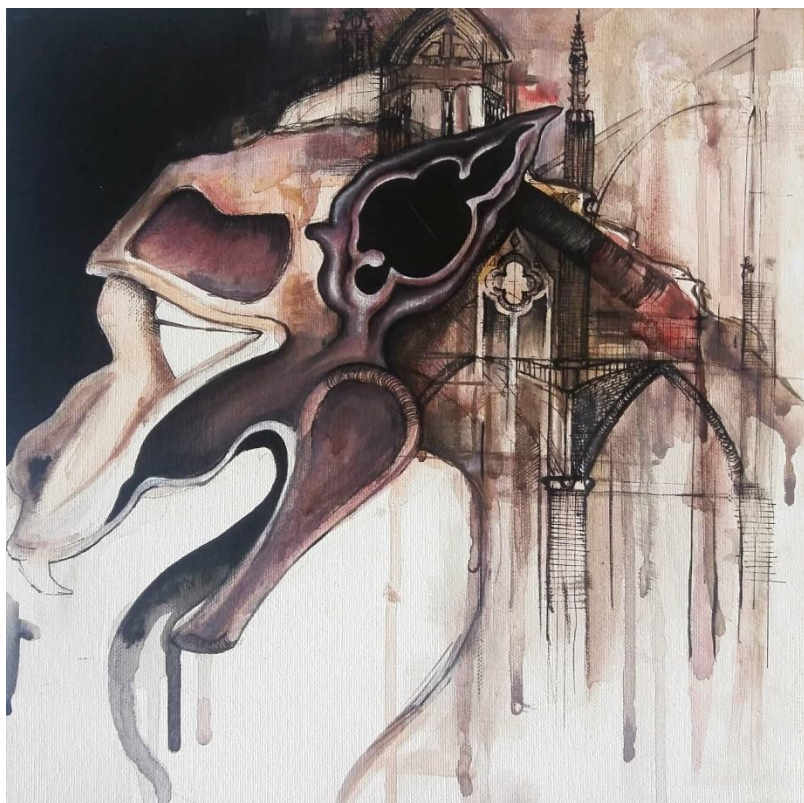
Sl.2. Vodoriga (skica)

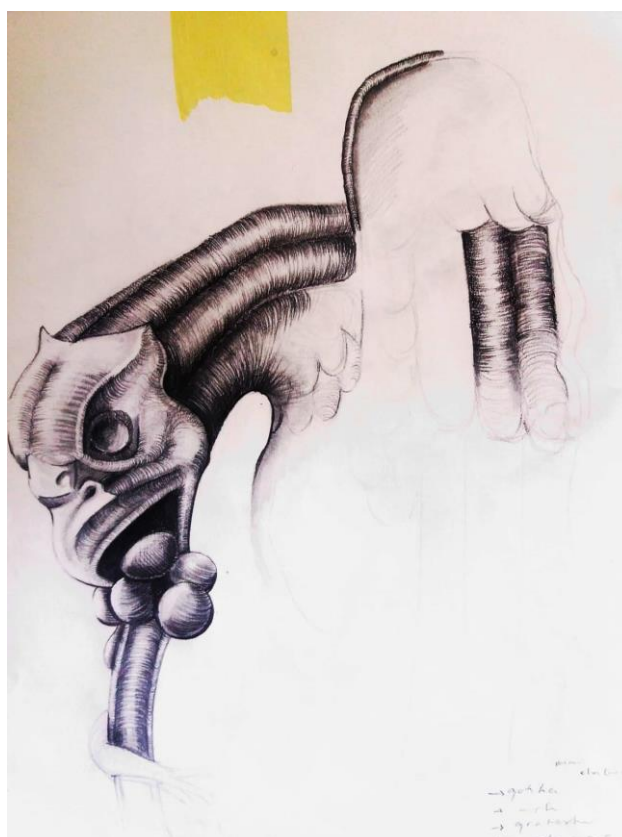
Sl.3. Vodoriga s katedrale Notre-Dame d'Amiens

Sl.4. Skice za daljni diplomski rad

Sl.5. Odgovarajuća skica za rad na platnu (30x30cm)

Sl.6. Odgovarajuća skica za rad na platnu (80x80cm)

Vodorige kao skulpturalni ukrasi zanimljivog izgleda oduvijek su bile tematika suvremenih filmova, stripova prvobitno zbog širokog raspona njihova objašnjenja. Tako se na primjer u najnovijem hollywoodskom proizvodu iz 2014. godine, filmu *Ja, Frankenstein*, (Akcijski fantasy-horror *Ja, Frankenstein* scenarista i redatelja Stuarta Beattieja,), propituje što znači biti čudovište, a vodorige su prikazane poput čiste suprotnosti onome o čemu smo čitali, slušali i onome što smo gledali godinama. Vodorige tu predstavljaju suštinu dobrote, te da su poslone iz raja kako bi čuvale sakralne objekte i građane oko nje od demona. Film je napravljen na temelju stripa Kevina Greivouxa. Primjeri filmova gdje su glavna tema vodorige ili se spominju unutar radnje osim *Ja, Frankenstein*, su *Ustanak Vodoriga* iz 2009. godine redatelja Bill Corcorana, Disneyev *Zvonar crkve Notre Dame* iz 1996., redatelja Gary Trousdale i Kirk Wise, *Regin of gargoyels*, redatelja Ayton Davisa iz 2007. te *Zvonar crkve Notre Dame* iz 1939., redatelja William Dieterle!

Motiv ovog bića za ovaj rad je prvobitno odabran zbog činjenice da ih svatko gleda na drugačiji način. Kao i u brojnim filmovima, negdje predstavljaju dobrotu, čistoću i zaštitu od zla, a negdje apsolutnu suprotnost, zlo, pakao, ono demonsko! Emocije koje izražavaju prema gledatelju variraju, i neće dobiti od svakoga istu povratnu emociju. Takav osjećaj sam htjela pobuditi u promatračima mojih radova, nesigurnost, nedoumicu i da istraže dublje značenje nečega te da ne sude po izgledu. Zoomorfni simboli prenose različite poruke, isto kao što kamene spodobne na svojim licima iskazuju emocije koje svatko može protumačiti na svoj način, naravno ako ih uopće uoči.

POPIS KORIŠTENIH INTERNETSKIH IZVORA: (preuzeti 6.srpnja 2018.)

1. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Vodoriga>
2. <http://www.nexus-svjetlost.com/vijesti/misterije/item/293-vodorige-sto-su-zapravo-legendarne-statue-na-gotickim-crkvama>
3. <https://www.dnevno.hr/>
4. <https://citajknjigu.com/vodoriga-andrew-davidson/>
5. <http://www.imaginarij.com/analyses/preporuka-vodoriga-andrew-davidson-96/>
6. <http://www.zarez.hr/clanci/ja-frankenstein-i-vodoriga>
7. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Protoma>
8. https://hr.wikipedia.org/wiki/Portunov_hram
9. <https://www.dnevno.hr/planet-x/znete-li-sto-su-vodorige-zasto-vatikan-demonima-cuva-crkve-diljem-europe-1155777/>
10. <https://www.bitno.net/kultura/likovna-umjetnost/dvanaest-pojmova-iz-crkvene-arhitekture-koje-bi-svaki-katolik-trebao-znati/>